אש קודש — יתרו

זכור את יום השבת לקדשו וכו' ע"כ ברך ד' את יום השבת ויקדשהו, מתחילה אמר הכתוב שאנחנו נקדש השבת ומסיים שד' מקדשו.

כי איתא במס' שבת [י' ע"ב] לדעת כי אני ד' מקדישכם א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו וכו', והא שבת דעבידא לגלויי, מתן שכרה לא עביד לגלויי, עכ"ל, וצ"ל למה כתיב צריך להודיע לאמו ולא להודיע לאביו, ואם מפני שאמו היא הטורחת ליתן לו פת וע"י שנותן הוא מהנה את אמו, הלא אביו נותן מעות לקנות הפת ויותר מהנה את אביו במעות שמרויח עי"ז, מאמו שרק טרחה מרויחה.

ואפשר הכוונה דלא מבעי כשנותן מפת שלו להתינוק שצריך להודיעם מפני שעביד נייחא בין לאביו ובין לאמו, לאביו במעות שמרויח ולאמו בהטרחא שלא תצטרך להטריח ליתן לו פת אלא אפילו אם מהפת שלהם נותן, שאינו עושה נייחא רק לאמו ובטרחא לבדה מ"מ גם כן צריך להודיע לאמו, והרא"ה הוא משבת, כי נודע שעוד במצרים ביקש מש"ר לפרעה שיניח את ישראל בשבת מעבודתם וע"ז נאמר ישמח משה במתנת חלקו, (שע"י משה שמרו שבת עוד במצרים,) א"כ הגם ששבת הוא כי בו שבת אלקים, מ"מ הרי זה כאילו נתן ד' השבת לישראל משלהם, כיון שעוד במצרים שמרוהו ע"י מש"ר, ומ"מ אמר לך והודיעם שמע מינה דהנותן פת שלהם ג"כ צריך להודיע.

והנה יש לדייק דכאן נאמר בבית גנזי, ועל התורה אמרו המלאכים חמדה גנוזה שגנוזה לך, שלא אמרו שגנוזה בבית גנזיך רק גנוזה לבד, מהו ענין בית גנזיו של הקב"ה אין אנו משיגים, אבל לפי שכלנו הקטן יכול להיות שכשמדברים מדבר שנגניז בבית גניזה, אז הדבר זה בעצמו ראוי לנו והוא לפי מצבנו, רק מפני שנגנז בבית גניזה, לכן אין רואים אותו, כמו בית שכותליו מסתירים את הדבר הנמצא בו, משא"כ חמדה גנוזה, לא בבית גניזה, משמע שהדבר הזה בעצמו גנוז בלא שום דבר המסתיר אותו, והוא מפני שגבוה וגדול הרבה יותר ממצבנו, ואף שאין שום דבר מסתיר אין רואים אותו, וזאת היתה עיקר טענת המלאכים חמדה גנוזה, לא בבית גניזה, שהתורה לפנינו במרום ומ"מ אין רואים אותה מפני שכ"כ גבוה ואורה רב, ואיך אתה מבקש ליתנה לבו"ד, ואמר הקב"ה החזר להם תשובה, וכשנתייירא מהבל פיהם אמ"ל אחוז בכסא כבוד שלי וגו', וזו בעצמה היתה תשובה להם, שישראל זה הנמצא בעולם הגשמי למטה, ואיש הזה השפל בעיניהם עד שקראוהו ילוד אשה, אחוז בכסא כבוד למעלה מהם, כי המלאכים ביצירה וכסא כבוד בבריאה, היינו שגם איש הישראלי כעין התורה הוא שנמצא בפני כולם ואין משיגים אותו מפני שגדול הוא עד כסא הכבוד ואורו רם, המלאכים רואים אותו ואין משיגים אותו, וגם האיש בעצמו אינו משיג א"ע, ומשה נתיירא מהמלאכים ולא ידע כי גבוה הוא מהם, ולהבדיל אוה"ע רואים אותו ובזוי הוא בעיניהם מפני שאין משיגים אותו, ואיש הישראלי שהוא בבחי' חמדה גנוזה בלא בית גנוז רק נגנז ובלתי מושג מפני גדלותו, לו ראוי לקבל את התורה חמדה גנוזה.

ועל השבת אמר ד' מתנה וכו' בבית גנזי וכו' לך והודיעם ומסקי בגמרא שעל מתן שכרה אמר לו לך והודיעם, ומה הודיעם בזה, הלא כלנו ב"ה יהודים ולכלנו הודיע ד' וצריך כ"א לפי מצבו לדעת מה הודיענו בלך והודיעם מתן שכרה כמ"ש הגמרא, לדעת כי אני ד' מקדישכם, כי איתא בתניא אגרת כ"ג החילוק בין השראה לשכר, שהשראה היא אור גדול השורה על איש הישראלי יותר מכפי השגתו ויותר ממה שיכול לכנס בו, משא"כ קביעת שכר הוא מה שנצטמצם ונגבל לפי ערך האיש, ע"ש, ולהנ"ל ישראל ראוים לתורה שהיא חמדה גנוזה בשביל אורה הגדול, מפני שגם הם גנוזים ובלתי מושגים ע"י אורם הרב ורום מדרגתם, אבל יכולה התורה להשאר על גביהם בבחי' השראה עליהם, משא"כ אור השבת היא לפי ערך הישראלי כנ"ל בבחי' בית גנזי לכן ע"י השבת צימצם ד' גם את חלק התורה שעלה ברצונו לצמצם בשבילם, ויכנס בקרבם ועצמותם בבחי' מתנה י"ל בבית גנזי, לא כל התורה שהיא במרום, רק חלק הראוי להם המשיך וצימצם מן בחי' חמדה גנוזה אל בחי' בית גנזי כמו השבת, מן בחי' השראה אל בחי' מתן שכר.

והכל מודים דבשבת ניתנה תורה לישראל, דלולא השבת אף שקבלו התורה היתה נשארה רק בחי' השראה, וע"י שבשבת ניתנה אז נמשך להם תורה בחי' קבלת שכר של לך והודיעם, כנודע ממדרש שנובלת חכמה של מעלה תורה, החכמה של מעלה היא בהשראה והנובלת נתן להם לך והודיעם, ולמה דוקא בשבת אין לנו השגה, אבל לפי מיעוט השגתנו אפשר מפני ששבת הוא בינה ומלכות, ומלכות היא כנס"י לכן מצטמצם האור לכל איש ישראל לפי ערכו, עוד אפשר דבששת ימי המעשה פעל ד' בעולם ומה הי' חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה, כמו שפרש"י בבראשית. ומה היא מנוחה במשל האדם, השבת הנפש אל קרבו, א"כ היא פעולה בתוך עצמו, לכן גם בששת ימי המעשה המשכת הקדושה היא מחוץ לאדם בהשראה ובשבת הוא בתוך האדם, וע"י שבשבת ניתנה התורה יכול גם בכל ימות השבוע למשוך אל קרבו, ותלוי בזה עד כמה ממשיך את השבת לימות החול, וכמו שאומרים הצל מאחרי לפרוש מן השבת לבלתי תהי' סגור מהם ששה ימים (בזמר י־ה אכסוף מהה"ק מהר"א וצקלה"ה מקארלין).

והנה על בחי' התורה שמשיגים ממנה פשט רמז דרוש וגם סוד כ"א לפי שכלו, ע"ז לא הי' צריך הקב"ה לאמור לך והודיעם, כי כל התורה נתן להם שידבר אותה לבנ"י, ולא רק ידבר רק שתהא כשלחן ערוך לפניהם, כמ"ש רש"י בריש פ' משפטים. רק כוונתינו בזה היא לך והודיעם שגם הארה מן החמדה גנוזה והשראה שלמעלה מהם שא"א להשיג בשכל ג"כ ירגישו, וכל איש ישראלי מרגיש לפעמים התרוממות, אם בעת התפילה או בשבתות וימים טובים וכן לפעמים בשאר זמנים מרוממים, שבשכל אינו יודע מה לו עתה, ואסור לו לחקור בשעה זו אחר התרוממותו מה לו, כי החקירה בשכל מקלקלת את ההתרוממות, ומ"מ מרגיש אותה, והיא המשכה מן בחי' השראה, אל בחי' מתן שכרה של לך והודיעם להם ולעצמותם, ולא בזמנים של התרוממות לבד, רק זאת צריכים לדעת שאף שמדת הגאוה רעה מאוד ואין אני והוא יכולין לדור כאחת, מ"מ אין הכוונה שירגיש האיש את עצמו לריק ומנוול, כי מי שמרגיש עצמו לריק ומנוול מתנהג כריק ומנוול ועושה כמעשיהם, צריך האיש להרגיש עצמו לישראל, לחסיד, ולעובד ד', והיא ג"כ ניצוץ והארה מן בחי' השראה שלמעלה ממנו אל קרבו, שאע"פ ששפל הוא בעיני עצמו ותמיד רואה בחסרונותיו, מ"מ מרגיש בקרבו שהוא ישראל וחסיד, בחי' ויגבה לבו בדרכי ד', זלא רק שלא יתגאה בשביל זה, רק אדרבה בשביל זה יהי' שפל בעיני עצמו ותמיד יראה בקרבו עוולות ופגמים, פשוט הוא שמי שמרגיש עצמו לריק ומנוול ר"ל, דומה לו שרק עבירות גרועות ר"ל אסור לו לעשות, וכשאינו מוצא כגון אלו בקרבו, כבר רם לבו ומתגאה, משא"כ המרגיש עצמו לחסיד ועובד ד', כל אבק דאבק רע בעיניו, ולא עוד אלא שיודע שאיש כזה באמת יכול גם בדבר קל ליפול ח"ו לבירא עמיקתא, ולבו נשבר תמיד בקרבו, לכן הצרות הקשות ר"ל חוץ מזה שרעים לעצמם, עוד רע בזה מה שהאיש נופל על ידיהן ואינו מרגיש את עמידתו הרוממה אבל צריכים להתחזק גם בצרות להיות כבן מלך השבוי, שאף שמוכה, מ"מ הוא בן מלך המוכה, ודי' ירחם ויושיענו תיכף ומיד.

וחוץ מזה לך והודיעם לדעת כי אני ד' מקדישכם, שגם הדעת עצמו, שבו מרגיש שהוא חסיד חלק דעת אלקים הוא ובו יודע, ונודע מהרמב"ם ז"ל ומביאים אותו המקובלים שידיעת ד' היא בידיעת עצמו, וכבר דברנו מזה, נמצא שהא שהוא יתי' יודע מעבודת האיש וחסידות שלו ג"כ בידיעת עצמו היא, כי עבודת האיש וחסידותו, שלו יתי' הוא, כי הוא הנותן לו רצון וכח, מח ולב לעבוד, וכשד' נותן חלק מדעתו להאיש ובו יודע מעבודתו אז רואה שאינו שלו רק הכל של ד', ותמיד דומה לו שהוא אינו עושה מאומה, ואת הפגמים רואה ששלו הם כיון שבאמת שלו הם והוא עשה אותם ולבו נופל בו ורוחו נשבר.

והנה נודע שבמצרים הי' הדעת בגלות ופרעה אותיות עורף המצמצם את הדעת מלהתפשט. ובגלות הזה היום, דעת של המדות בגלות, והעבודה היא להוציא את הדעת מהגלות, לכן נאמר וידע אלקים, ובצאתם ממצרים לדעת כי אני ד' מקדישכם, ובביאת המשיח נאמר ומלאה הארץ דעה את ד', וכל היסורים אז במצרים וגם עתה אף שמעבירים על הדעת ר"ל מ"מ הם לתכלית הזה, לכתש ולהעביר את דעת האנושי שחושב האדם שבו יודע הוא וסומך עליו בבחי' ויוסיף דעת יוסיף מכאוב, לכתשו ולהעבירו כדי שיוכל אח"כ דעת אלקים להתגלה בפנימיות כל אחד ואחד וגם בכל העולם. זכור את יום השבת לקדשו וכו' ע"כ ברך ד' וכו' ויקדשהו, אנחנו נזכור השבת ונקדשהו ואז נדע שד' מקדשו, לא מעשינו הוא, רק לדעת כי אני ד' מקדישכם, שהוא יתי' מקדשו, ונרגיש קדושתו יתי' בנו.